

DE FRUITMOTOR

2023

Regionale zaaizaad vermeerdering

Inhoud

Inleiding	3
Onze partner: De Witte Schuur	4
Teelt.....	5
Grondvoorbereiding 2021	5
Zaaibedbereiding 2021.....	6
Zaaien 2021	7
Onderhoud 2021	8
Oogsten 2021	9
Handpluk	9
Grove pluk	10
Pluk per stengel	10
Terugblik oogstproces	11
Drogen 2021	12
Schonen 2021	13
Zaaizaadvermeerdering met de Zorg	15
Telen met hulp	15
Buitenwerk	15
Binnenwerk	16
Terugblik werken met zorgcliënten.....	17
Biodiversiteit een streekvoorziening.....	18
Teelt jaar 2.....	20
Nieuwe planten en zaaibedopstelling 2022	20
Grondvoorbereiding 2022	20
Zaaivoorbereiding 2022.....	21
Vaste planten splitsen en onderhoud	23
Monitoren kiemplantjes.....	25
Bijsturen teelt en onderhoud 2022	25
Bijzaaien van soorten	26
Nieuwe opstelling van de Witte Schuur	27
Oogsten en zeven 2022	27
.....	28
Evaluatie Zorg.....	29
Grondvoorbereiding.....	29
Zaaivoorbereiding.....	29
Onkruid/onderhoud werkzaamheden.....	29

Oogsten 2021	29
Zeven 2021	29
Evaluatie teeltjaar 2022	29
Grondbewerking.....	29
Zaaibewerking	30
Oogsten/schonen soorten.....	31
Bewaring.....	32
Doorkijk naar 2023	32
Bijlagen	33
Bijlage 1: Bloemsoorten 2021	33
Bijlage 2: Bloemsoorten 2022	34
Bijlage 3 Aantekeningen voor teeltseizoen 2022 (Gerrit de Keijzer)	35

Inleiding

In 2021 is het eerste zaadje in de grond gegaan bij De Witte Schuur en luidde daarmee het startschot voor het project Zorg voor Bloemen. Het project is een initiatief van De Coöperatieve Betuwse Fruitmotor, een sociale onderneming afkomstig uit regio Rivierenland. Deze 8 gemeenten vormen gezamenlijk het westelijke puntje van Provincie Gelderland en staan bekend om de rivieren de Maas, Waal en Linge, en natuurlijk de fruitproductie. Mede door intensieve vormen van landbouw heeft Rivierenland een grote kaalslag van het landschap gekend. De Fruitmotor wil hier verandering in brengen door zich in te zetten voor herstel van biodiversiteit en hiermee de regio mooier en gezonder te maken. Naast het verbeteren van het landschap zet De Fruitmotor zich ook in voor het verbeteren van de economische positie van de regio, met een focus op mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Gezamenlijk zorgen deze pijlers voor brede verbetering op het vlak van ecologisch, sociaal, maar natuurlijk ook economisch. De Fruitmotor hanteert binnen deze visie meerdere manieren van werken. Ze produceert cider en sprankels van restappels en verkoopt deze door heel Nederland. De winst van de praktijk wordt herinvesteed in het landschap en bij aangesloten telers. Daarnaast, zet De Fruitmotor actief in op het verspreiden van kennis binnen en buiten de regio, waar we vertellen over onze weg en lessen als startende sociale onderneming. Als laatste voeren we verschillende projecten uit waarmee we, in samenwerking met andere, ons inzetten ter verbetering van de Regio Rivierenland. Zorg voor Bloemen, is zo een regionaal project en is samen met 'Gonzend Rivierland', één van de twee projecten op dit moment actief onder De Fruitmotor.

Zorg voor Bloemen is een project met als doel om de regio van inheems en streekeigen bloemzaad te voorzien, geproduceerd met sociale meerwaarde. Dit houdt in dat we speciaal gekozen soorten bloemzaad gaan telen op een zorgboerderij. Het gewonnen zaad is daarna alleen bestemd voor toepassingen binnen Regio Rivierenland. De regio kent een redelijk homogene grondsoort, namelijk rivierklei, en onze soorten zijn hier speciaal op uitgekozen! Dit betekent dat we verder gaan dan inheems, of 'binnen Nederland', maar ons toespitsen op 'streekeigen'. Naast het natuurlijke aspect is ons tweede speerpunt het produceren samen met zorgcliënten. Natuurlijk is dit niet eenvoudig, en hebben wijzelf ook nog geen andere zaadproducenten gezien waar deze samenwerking wordt gezocht. Echter ziet De Fruitmotor er een prachtig model in waarmee we de regio ecologische kunnen maken, terwijl en mooi en betekenisvol werk wordt gecreëerd. Onze droom is dat we alle zaaiprojecten van de regio kunnen voorzien van streekeigen zaad, waardoor het letterlijk wordt: voor en door de regio!

Dit boekje is de culminatie van een het eerste en tweede teelt en leerjaar. We vertellen hierin over het proces van telen en het samenwerken met zorgcliënten. Ook beschrijven we belangrijke inzichten, maar ook dingen die beter hadden gekund. Natuurlijk vertellen we ook de dingen die juist heel goed gingen en de mooie momenten, zoals de eerste oogst! Bloemzaad kweken is namelijk praktisch, je moet het zien en ervaren. Elk zaadje heeft zijn eigen handleiding tot oogsten, en iedereen doet het net even anders.

Het project Zorg voor Bloemen is mede mogelijk gemaakt door het Actieplan Natuurinclusieve landbouw Gelderland (financiering provincie Gelderland) en de Regio Deal Rivierenland.

Voor meer info zie: www.defruitmotor.nl

Onze partner: De Witte Schuur

De Witte Schuur is een uitgebreide zorgboerderij gelegen aan de rand van de nieuwbouwwijk De Patrijzen in Culemborg en wordt gerund door twee generaties Herwijnen. De boerderij bezit ongeveer 15 hectare land waar schapen worden gehouden. Daarnaast, is er ook een houtwerkplaats, professionele bakkerij, een grote kas en groentetuin, en een prachtige winkel met o.a. vers schepijs. Alles wordt gerund en bestierd met de hulp van zorgcliënten. Mede door de nevenactiviteiten is de Witte Schuur in staat om persoonlijk zorg te leveren met aandacht voor iedere cliënt. In 2020, na een gesprek met Frans Herwijnen Jr. en zijn moeder Connie Herwijnen, zijn wij neergestreken op een perceel van ongeveer 400 m², voor het telen van bloemzaad.

Teelt

Dit hoofdstuk beschrijft in detail het gehele proces dat wij samen met De Witte schuur doorlopen hebben in 2021, in ons eerste teeltjaar. Deze zijn gebaseerd op eigen inzicht of advies van derden. Er is namelijk, door de maakbaarheid, geen eenduidige handleiding voor het telen van bloemzaad. Daarom hebben we ons laten leiden door het principe 'al doende leert men' en juist deze lessen hebben we in dit document beschreven!

Ter voorbereiding op de teelt maar ook gedurende het proces hebben wij samengewerkt met externe experts. De grondvoorbereiding is uitgevoerd door Firma Kroezen die ons ook in advies voorzag. Firma Kroezen heeft ervaring met het omvormen van grasland tot andere doeleinden, en bezit hier ook de nodige zware machines voor. Voor het telen zelf hebben we de hulp in geroepen van Gert-Jan van Heem kwekerijen. Gert-Jan heeft vele jaren ervaring met het telen van zaad. De laatste jaren heeft hij zich toegespitst op advies van de soortkeuze, aanleg en onderhoud van wilde bloemen. Als laatste heeft Erik Gorter van de Gemeente Apeldoorn meegekeken in de selectie van de zaden.

Grondvoorbereiding 2021

De grondvoorbereiding geldt als de basis voor een succesvol teeltseizoen. Idealiter wordt er voor een zandige schrale bodem gekozen die niet te nat is en redelijk vrij van gras om hiermee de onkruiddruk te beheersen. Echter was het telen in Rivierenland deel van het experiment, we willen immers voor de eigen regio zorgen. De vruchtbare komgronden in de Regio creëren dus automatisch een andere uitgangssituatie. Mede daarom is er gekozen voor intensieve grondbewerking. Weet dat de grondbewerking sterk afhankelijk is van de uitgangssituatie. Land, voorheen bestemd tot akkerbouw, hoeft bijvoorbeeld minder intensief bewerkt te worden omdat er minder gras en onkruiden aanwezig zijn.

Uitgangssituatie

- Permanent grasland
- Laaggelegen

Grondbewerking

- Ploegen (openscheuren)
- Pulverfrees (kapot maken van de graszoden)

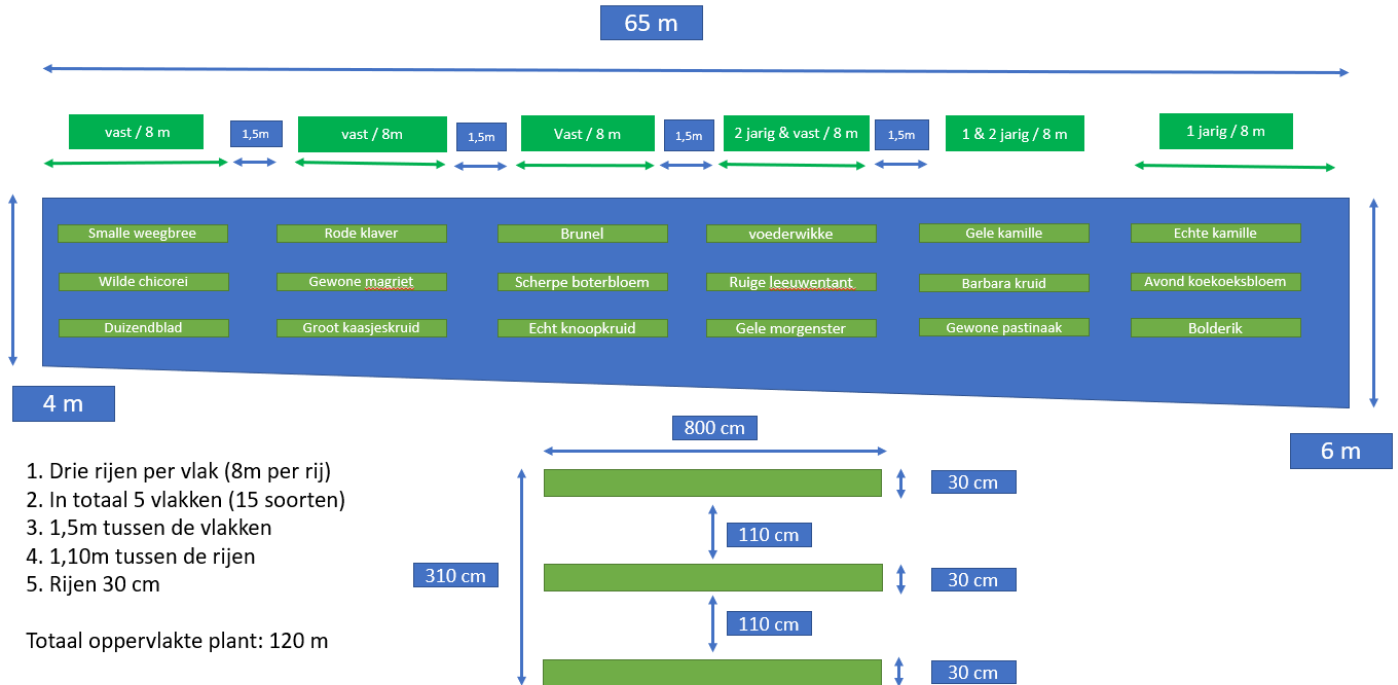
Effect

De intensieve grondbewerking was succesvol, tot positieve verassing van onze externe expert. Grasgroei was er, zeker de eerste maanden bijna niet, en daarna was het gras en onkruid goed in toom te houden met de hand. Hoofdstuk 1.3 gaat verder in op het onderhoud tijdens de groei. Naar alle waarschijnlijkheid moet er dit jaar meer aandacht besteed worden aan onkruidbeheersing, omdat de zaden aanwezig in de grond (ook vanuit de eigen teelt door zaadvermorsing) nu één jaar en winter de tijd hebben gehad om wederom tot ontkieming te komen.

Zaaibedbereiding 2021

De volgende stap in het proces was het perceel 'zaai klaar' maken. Dit houdt in dat we een soortenindeling hebben gemaakt en irrigatie aangelegd. Voor ons eerste teelt jaar hadden we gekozen

Opstelling planten (niet op realistische schaal)

Afbeelding 1: plantplattegrond

Voor 18 soorten, variërend van éénjarige, tweejarige en meerderjarige soorten. De selectie is gemaakt in samenspraak met gemeente Apeldoorn en Gert-Jan Koopman van Heem kwekerijen. Op advies van Gert-Jan hebben we voor iedere soort een baan van 8 meter uitgezet met twee paaltjes en daartussen en touw zodat het duidelijk is wat waar staat. Daarnaast hebben we tussen de rijen steeds ruim een meter gelaten, zodat Frans met zijn kleine frees tussen de rijen paste. Dit stelde ons in staat om machinaal de grote onkruiden weg te halen wat scheelde in de arbeid. Ook bieden de brede loopbanen een goede toegankelijkheid van elke soort wat het onderhoud en later het oogsten makkelijker maakte. Zie afbeelding 1 voor een schematisch overzicht.

Daarnaast zijn er druppelslangen aangelegd ter irrigatie van het perceel. In theorie moet er min mogelijk beregend worden bij het telen van zaad. Planten die zelf op zoek moeten naar water wortelen namelijk dieper en zijn daarmee sterker. Echter worden de laaggelegen komgronden in Rivierenland keihard bij langdurige zon, te danken aan de klei. De grond gaat dan scheuren van de droogte en laat zeer slecht water door als er geen begroeiing is. Daarom is er toch gekozen voor druppelirrigatie wat in het uiterste geval aangezet kan worden. Deze manier van irrigeren is qua watergebruik zuinig en simpel aan te leggen. In de lengtes zijn drie lange slangen aangelegd die met een grote koppelslang aan elkaar verbonden zijn. Elke slang heeft een aparte schakelaar komend vanuit de koppelslang zodat ze ook nog individueel van elkaar aan kunnen. De koppelslang loopt met een tuinslang naar een wateraansluiting.

Het uiteindelijke resultaat na de intensieve grondbewerking, uitzetten van de zaaibanen, en aanleg van de irrigatie, is te zien op de afbeelding 2.

Afbeelding 2: perceelsvoorbereiding

Materialen hoofdstuk 1.2:
Soortenkeuze, zaai-bed indeling en
zaai-bedbereiding

1. Piketpaaltjes (x36)
2. Touw (voor tussen de piketpaaltjes)
3. Druppelirrigatie slang (300 m)
4. Koppelstukken druppelirrigatie
5. Tuinslang 3 cm diameter (10 m)
6. Plantbordjes bij elke rij

Zaaien 2021

We hebben het perceel ingezaaid op 22 april in het kader van de nationale zaai dag waarmee we aansloten bij een scala van zaaiactief overal in Nederland.

Zaaien: Hoe doe je dat?

Een goede voorbereiding is essentieel!

1. Zet de zaibanen uit. Zelf hebben we dit met de hak gedaan.
2. Zorg dat de irrigatie is aangelegd.
3. Zet het zaad klaar in emmers waar je het mengt met zand of potgrond om het even verspreiden makkelijker te maken.
4. *Als het mogelijk is doe het zaad al 24 uur van tevoren in de potgrond zodat de zaden al wat vocht kunnen opnemen.*
5. Zaaien maar!

We hadden gekozen voor 18 soorten waarvan we van elk 10 gram hadden besteld voor op een strook van 8 meter. Dit is een hoge dichtheid van zaad per m², maar hier is expres voor gekozen omdat het doel vermeerdering betreft. De ingezaaide strook was een enkele baan van ongeveer 5 centimeter breed. Bredere stroken was ook een optie geweest, maar omdat we met zorgcliënten werken kozen we voor een makkelijk toegankelijke bloemen rij. Door de brede paden en smalle strook bloemen kon je van beide kanten goed tussen de planten komen. Na het zaaien is de druppelirrigatie voor 2 uur aangezet om de ontkieming te versnellen en daarna was het wachten.

Een lijst met de 18 soorten is te vinden in bijlage 1.

Voor ons tweede productiejaar hebben we gekozen voor nieuwe soorten. Op aanraden van Gert-Jan

Koopman zijn we ons gaan focussen op iconsoorten voor het Rivierengebied. Dit zijn dus soorten die van oudsher in deze regio voorkomen. Dit betekent dus niet alleen inheems, maar ook streekeigen. Deze focus sluit namelijk goed aan bij onze visie dat we produceren voor de regio. Streekeigen soorten zijn bij uitstek geschikt voor de plaatselijke biodiversiteit omdat ze passen binnen het lokale ecosysteem.

Voor de nieuwe zadenlijst zie bijlage 2.

Materialen hoofdstuk 1.3: Zaaïen

1. Emmers (18x)
2. 10 L potgrond per emmer
3. Zaden (10 g per soort)

Afbeelding 3: Frans van Herwijnen (Zorgboer) samen met de wethouder van Culemborg aan het zaaïen

Onderhoud 2021

Na het zaaïen zijn de eerste maanden rustig. Het zaad moet tot ontkieming komen en gaan groeien. Daarnaast waren de onkruiden door de intensieve grondbewerking bijna niet aanwezig. De hoofdtaken in de maanden mei tot juli waren onkruid wieden en af en toe de irrigatie aanzetten in droge perioden. De irrigatie was amper nodig omdat het een nat voorjaar was. Doordat er in duidelijke rijen gezaaid was konden we eenvoudig met de cliënten het onkruid op de paden weghalen en aan de zijkanten. Het was hierdoor namelijk goed te zien wat een gezaaide soort was en wat onkruid. We hebben wel zelf het onkruid tussen de planten weggehaald. We controleerde dit elke week waardoor het werk redelijk mee qua uren. In totaal was ongeveer 2 uur per week voldoende, mits dit zelf gedaan werd. Het belang bij onkruid wieden is dat het bijgehouden wordt en niet op zijn beloop gelaten.

Daarnaast zijn er tijdens het groeiseizoen bordjes gemaakt met plaatjes van elke plant zodat het soort goed te zien is.

Wat we wel merkten is dat het onkruid verwijderen tussen de planrijen lastig is omdat er zeer goed gekeken moet worden wat de gezaaide plant is en wat onkruid. Ook is het niet mogelijk om cliënten planten zoals brandnetels te laten weghalen.

Afbeelding 4: Bolderik 1,5 maand na zaaïen

Materialen Onderhoud

4. Hansschoenen
5. Schoffel en hark
6. Kruiwagen
7. Snoeischaar
8. Bosmaaier

Oogsten 2021

Eind juli konden we met de eerste oogst konden beginnen. Dit hoofdstuk beschrijft het algemene oogstproces. Allereerst is het belangrijk om te weten dat elke soort zijn eigen handleiding heeft voor hoe en wanneer er geoogst moet worden. Ook doet iedereen dit op zijn eigen manier met zijn eigen handigheidjes. Het kan bijvoorbeeld allemaal op kleine schaal en handmatig, maar ook op grote schaal met behulp van machines. Omdat wij met cliënten werkten en het pas ons eerste teeltjaar was hebben wij gekozen voor een handmatige aanpak. Daar komt vervolgens ook nog eens bij dat wanneer iets geoogst moet worden zeer afhankelijk is van het weer. De bloem bloeit namelijk uit waarna er zaadvorming ontstaat voor de voortplanting. Deze zaadvorming is wat er geoogst wordt! Door intense zonuren wordt dit proces voorspoedig waardoor het met mooi weer ineens heel snel kan gaan. Daarnaast moeten de zaden ook geoogst worden als het goed droog is omdat ze anders kunnen gaan schimmelen. De regel geldt: alleen oogsten bij mooi weer en niet vroeg in de ochtend. Al met al maken deze elementen oogsten precies werk dat praktische kennis vereist. Dit hoofdstuk legt de hoofdlijnen uit van het oogstproces dat wij samen met de Witte Schuur hebben doorlopen. We hebben meerdere oogstmethoden gehanteerd. Deze worden hieronder beschreven met de bijbehorende soorten.

Handpluk

Het grootste gedeelte van de planten die het eerste jaar al zaad gaven hebben we de individuele zaaddozen met de hand geplukt. De rijpe zaaddozen werden hier individueel uitgehaald en in een plastic zak gedaan. Deze plastic zak deden we vastmaken aan de spijkerbroek waardoor je er eenvoudig bij kon. Vaak kon dit met de hand of met een schaar. Vervolgens werden deze zaden in een krat gedaan met daarin bloempapier om het nog een paar weken te drogen. Hierdoor konden de zaden goed indrogen voordat het gezeefd werd.

De soorten die we op deze manier hebben geoogst waren:

1. Bolderik
2. Avondkoekoeksbloem
3. Muskuskaasjeskruid
4. Margriet
5. Brunel

Handpluk in de praktijk

Elke week werd er een paar keer door de soorten gelopen die geoogst konden worden. Een langdurig proces maar wel zeer goed uit te voeren met zorgcliënten en leuk, al ging het wel wat langzaam. Nu is natuurlijk de vraag of dit een probleem is als het doel het verschaffen van leuk werk is. Wel is plukken met de hand precies werk en moet er goed duidelijk zijn wat wel en wat niet geoogst mag worden. Bij de Koekoeksbloem en de Bolderik was dit bijvoorbeeld goed te zien. Beide krijgen prachtige kelkjes na het bloeien die open gaan staan waardoor je erin kan kijken en de zaden kan zien, zoals in afbeelding 5.

Afbeelding 5: koekoeksbloem met rijpe zaaddoos die geoogst kan worden

Grove pluk

Sommige soorten zijn onmogelijk om met de hand te plukken omdat de zaaddozen te klein zijn. In ons geval gold dit voor de Echte Kamille. Deze plant bestaat uit heel veel kleine bloemetjes met daarin heel fijn zaad. Hier is dus een andere techniek toegepast om het zaad te oogsten. De gehele rij werd afgeknipt werd zodra 70% van het zaad rijp was. De bossen kamille werden vervolgens in de kas op verhoogd gaas gelegd. Echte ochtend werd de Echte Kamille omgedraaid waardoor het zaad door het gaas op de zij eronder viel, waar het vervolgens eenvoudig opgeveegd kon worden (zie afbeelding 6).

De soorten die we op deze manier hebben geoogst waren:

1. Echte Kamille

Grove pluk in de praktijk

In de praktijk bleek deze manier effectief en efficiënt. Het enige nadeel is dat er minder werkplezier van komt omdat het één keer afknippen betreft. Daarnaast is het ook niet voor alle soorten mogelijk omdat het zaad bijvoorbeeld niet zo homogeen rijpt of het niet eenvoudig van de plant afvalt omdat het bijvoorbeeld in zaaddozen zit. Daarnaast moet er ook voldoende ruimte beschikbaar op locatie.

Afbeelding 6: Echte kamille op gaas. Het zaad op het zijl wordt opgeveegd

Pluk per stengel

We hebben bij twee soorten een pluk per stengel of scherm toegepast. Bij zowel Duizendblad als de Chicorei is het niet mogelijk om de zaden met de hand te oogsten omdat de zaaddozen te klein zijn om dit effectief uit te voeren. Anders dan bij de Kamille worden de zaden van deze soorten niet gelijk rijp, waardoor niet alles in één keer eraf gehaald kon worden. Daarom is er bij deze twee soorten gekozen om het steeds per stengel of scherm af te knippen. Het knipsel werd vervolgens in de kas te drogen gelegd.

De soorten die we op deze manier hebben geoogst waren:

1. Wilde chicorei
2. Duizendblad

Pluk per stengel in de praktijk...

In de praktijk bleek deze methode goed te werken maar wel lastig uit te voeren. Er moet elke keer een afweging gemaakt worden wanneer het zaad rijp is. Bij Duizendblad, wat een schermbloemige is, is het zaad rijp bij een licht grijzige kleur. Echter is dit lastig te zien, maar als er te vroeg geoogst wordt laat het zaad niet los bij het schonen. Wordt er te laat geoogst als de schermen meer bruinig worden is het juist alweer te laat. Dit betekent dat er iedere dag aandachtig gekeken moet worden naar de staat van de zaden en iemand in staat moet zijn dit te herkennen. Chicorei daarentegen heeft lange stengels die afgeknipt mogen worden als 70% van de stengel is uitgebloeid. Ook deze keuze is open ter interpretatie en vereist een zekere kennis van planten. Wel is het oogsten van beide soorten efficiënt in de tijdsbesteding.

Afbeelding 7: Wilde Chicorei op zijl. De stengels zijn afgeknipt om te drogen

Terugblik oogstproces

We merken dat het oogsten steeds vlotter ging naarmate we vaker met dezelfde cliënten het veld in gingen. Het voordeel is dat er heel specifiek per soort uitgelegd kan worden wat de werkzaamheden zijn en waar opgelet moet worden. Dit maakt het oogstproces behapbaar waar het in zijn geheel, dus de volledige 18 soorten, anders best veel informatie kan zijn. Wel is het werk niet voor iedere zorgcliënt weggelegd en is het eigenlijk altijd maatwerk. Over het algemeen moet de cliënt in staat zijn tot precies werk waarbij constant een afweging gemaakt moet worden gebaseerd op de gegeven kaders.

Logischerwijs gaat het proces dus ook niet heel erg snel, maar zoals aangegeven moet efficiëntie ook niet de hoofdfocus zijn. Wel kan het werktempo in sommige gevallen dilemma's opleveren bij bepaalde soorten. Sommige soorten, zoals duizendblad, kunnen met mooi weer in een dag afrijpen en laten vervolgens met het eerste beetje wind de zaden vallen. Op zo een moment is er een dilemma tussen werkverschaffing en noodzaak van oogst. Omdat je niet zomaar twee keer zo hard kan gaan werken, want werkplezier moet de hoofdfocus blijven, betekent dit dat er dus wat zaden verloren kunnen gaan. Zo zijn er nog tal van andere redenen waardoor er simpelweg niet elke dag standaard even geoogst kan worden. Als het bijvoorbeeld 30 graden is kan er niet om 14.00 uren in de volle zon gewerkt worden. Helaas is dit wel het moment dat de zaden het snelst afrijpen. Meer

hierover in hoofdstuk twee waar in detail het samenwerken met zorg cliënten besproken wordt. Ook is er in bijlage ... een overzicht van de oogstmethode per soort te vinden.

Materialen Oogsten

1. Snoeischaar (fijn)
2. Vuilniszak

Drogen 2021

Nadat de zaaddozen geoogst waren werden deze in kratten, of op grote zijlen, te drogen gelegd. Het is belangrijk dat deze echt goed droog zijn voordat het zaad gewonnen wordt. Is het namelijk nog te vochtig, dan kan het gaan schimmelen. Wijzelf deden dit niet meten met een vochtmeter, maar hielden wel een minimale droogperiode van 3 weken aan en zorgden ervoor dat de laag met zaaddozen in de kratten niet te dik was. De droogmethode en tijdsduur verschilt natuurlijk per soort. Zo was bij de Bolderik, waar we zeer veel zaaddozen konden oogsten, een laagdikte van vijf centimeter het maximum. Bij een dikkere laag droogde het midden niet goed. Het beste is dagelijks even controleren of er geen schimmelvorming ontstaat. Voelt het vochtig aan? Doe dan minder in een krat.

Uiteindelijk hebben wij twee methoden gebruikt voor het drogen passend bij de oogstmethode. De soorten waarbij met de hand de zaaddozen werden geplukt zijn voornamelijk binnen in de gemeenschappelijke ruimte gedroogd in kratten voorzien van bloempapier. Dit papier onttrekt vocht wat het droogproces versneld. De andere soorten waar per stengel of alles in één keer is geoogst, kunnen logischerwijs niet in kratten gedroogd worden, omdat het simpelweg niet past. Daarom hebben we bij de Echte Kamille, Wilde Chicorei en Duizendblad, gekozen voor het drogen op een afdekzijl in de kas. Zie foto's 6 en 7 voor een voorbeeld per methode.

Droogtip: gebruik veiling kratten

Zwarte veiling kratten zijn stevig en eenvoudig te stapelen. Omdat er gaten in zitten gaat de lucht er goed doorheen. Daarnaast zijn ze stapelbaar. Hierdoor kan je veel drogen op een relatief klein oppervlak!

Het drogen van de grove pluk en pluk per stengel gaat erg goed op grote zijlen. Het enige nadeel is dat hier voldoende ruimte voor moet zijn, aangezien het niet buiten kan liggen. Wij hadden een kas ter beschikking als droogruimte waar voldoende plek was voor de zeilen. Wel was dit net ideaal vanwege de vochtigheid en het lekte ook een beetje. Daarnaast werkt het ook erg goed om bij mooi weer de zijlen een middag buiten te leggen. Een middag felle zon droogt de zaden ontzettend snel. Pas wel op met de wind.

Materialen Drogen

1. Zijl
2. Kratten
3. bloempapier
4. Kippengaas
5. Stoffen en blik
6. Droge en afgedekte ruimte
(ook tegen ongedierte)

Schonen 2021

Na het oogsten hebben we het zaad in kratten binnen gelegd voor een aantal weken zodat het goed kan drogen. Is het zaad goed droog, dan begint het proces van schonen. Over het algemeen is schonen ontzettend leuk werk dat veelal binnen gedaan kan worden en wat ook niet op een paar specifieke weken uitkomt. Dit geeft het voordeel dat het uitgevoerd kan worden tussen andere werkzaamheden door of bij slecht weer! Wederom heeft elk zaadje zijn eigen handleiding en is er een handigheidje voor elk soort. In dit hoofdstuk benoemen we de hoofdlijnen per soort, de gebruikte materialen en de inzichten verkregen tijdens het proces. Specifiek voor het oogsten heeft de Witte Schuur in haar mooie werkplaats vijf zeven gemaakt variëren van maasgrote 1 tot 5 mm. Deze zeven waren van essentieel belang voor het schonen van het zaad.

Zeef tip 1: juiste zeefvorm

Zorg dat de zeef precies net zo groot is als de krat waarin het zaad gedroogd wordt. Kijk maar naar afbeelding 8 hiernaast hoe handig dat is. Door de vorm zat de zeef zeer stevig vast op de krat waardoor het geheel zeer stabiel was en fijn om mee te werken.

Afbeelding 8: Zeven van de Echte Kamille

De soorten waarvan de zaaddozen met de hand gepluk werden en daarna te drogen gelegd kunnen eenvoudig met de zeef geschoond worden, omdat ze er eenvoudig in passen. Wel is het een beetje uitzoekwerk wat handig is om de zaden zo schoon mogelijk te krijgen, vrij van stukjes zaaddoos of stof. Dit lukt natuurlijk niet honderd procent, maar met aandacht en wat secuurder kwamen we heel ver. De bolderik bijvoorbeeld heeft grote zwarte korrels die zitten in harde zaaddoosjes. Deze moet je eerst goed kapot maken met de hand (doe handschoenen aan!) waarna door rustig te wrijven de korrels door de zeef heen vallen. Natuurlijk moet er even goed op de juiste zeefhoogte gelet worden, maar daarna wijst het proces zichzelf. Herhaal dit een aantal keer en je zult zien dat er elke keer minder afval tussen de zaden zit. Na het verwijderen van de zaden uit de zaaddozen, soms met zeer creatieve oplossingen, werden deze allemaal nog een keer gezeefd met de juiste maasgrote, om zoveel mogelijk vervuiling eruit te halen.

Zeef tip 2: Welke maasgrootte?

Over het algemeen geldt: hoe fijner het zaad; hoe fijner de maasgrote! Er zijn natuurlijk altijd uitzonderingen dus experimenteer hiermee. Als er een krat onder ligt kan namelijk weinig fout gaan. Wrijf rustig over de zaden en zeef het geheel meerdere keren. Je zult zien dat het zaad steeds schoner wordt.

Afbeelding 9: Zeven van de Bolderik

Bij de soorten van de 'pluk per stengel' maakten we ook gebruik van de zeef maar zat er nog een stap tussen. De zaden moesten namelijk eerst gescheiden worden van de stengels, aangezien deze nooit in de zeef zouden passen. Neem bijvoorbeeld de wilde chicorei waar de zaadjes erg vast zitten in de zaaddozen. Om deze los te krijgen legden we deze op een groot zijl dat we dubbelvouwden en vervolgens flink op tekeer gingen met de mattenklopper. Vergelijkbaar was het duizendblad en de brunel. Door er hard op te slaan kwam het meeste zaad los waarna we dit overblijfsel vervolgens konden zeven. Het zaad van de echte kamille was zo fijn (het is net stof) dat dit enkel één keer na opvangen door de fijnste zeef gehaald hoefde te worden om de grote takjes eruit te halen.

Voor een uitgebreide lijst met de juiste zeef per soort, [zie bijlage](#) .

Materialen Drogen

1. Zijl
2. Kratten
3. bloempapier
4. Kippengaas
5. Stoffen en blik
6. Droge en afgedekte ruimte (ook tegen ongedierte)

Zaaizaadvermeerdering met de Zorg

Wat 'Zorg voor Bloemen' zo uniek maakt is met wie het produceren. Zoals de naam verraad zit er aan dit project een sterk sociaal deel. De bloemzaden worden namelijk op een zorgboerderij geteeld met medewerking van zorgcliënten. Zover wij zelf weten een vergelijkbare samenwerking nog niet eerder in Nederland zo nadrukkelijk uitgevoerd. Dit hoofdstuk beschrijft het werken met de zorgcliënten, de kansen en uitdagingen, en natuurlijk onze geleerde lessen.

Telen met hulp

De samenwerking met de zorgboerderij kwam wat langzaam op gang in 2021. Het was in het begin een beetje aftasten. De werkzaamheden die verricht zijn met behulp van zorgcliënten zijn op te delen in twee duidelijk fases: buitenwerk en binnenwerk. Het buitenwerk slaat op het gehele groei en oogst seizoen en bestaat voornamelijk uit onkruid wieden en het oogsten van de zaden. Het binnenwerk daarentegen bestaat uit het drogen en schonen van de zaden. Wat ons opviel door het gehele proces, is dat het in alle tijden maatwerk per cliënt betreft. Zo is bijvoorbeeld het wieden van onkruid tussen de rijen een hele andere werkzaamheid dan het oogsten van rijpe zaaddozen.

Buitenwerk

De grootste werkzaamheden uitgevoerd door cliënten buiten waren het oogsten van de zaden door middel van handpluk. De oogst per stengel is door medewerkers van de Fruitmotor zelf gedaan terwijl de cliënten voornamelijk de soorten hebben geoogst die goed met de hand konden. Het oogsten van zaden is secuur werk waar, gebaseerd op een aantal factoren verschillend per soort, beslist moet worden of een zaaddoos of bloemhoofd klaar is om geoogst te worden. Deze afweging vereist kennis en staat beschreven in het informatieblok hiernaast.

Hulpvragen voor de handpluk

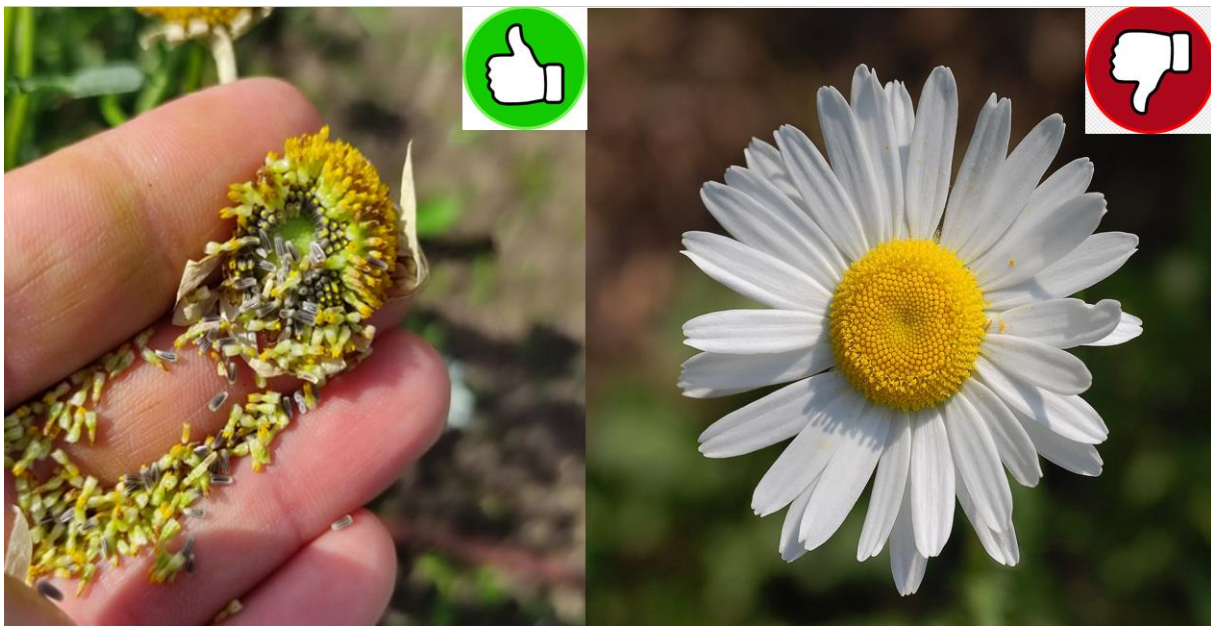
1. Waar kijk ik naar?
2. Is het rijp of niet?
3. Is het zaad niet verrot of zit er ongedierte in?
4. Is dit niet geval dan knip ik de zaaddoos af en mag deze in de zak?

Mede door deze afwegingen kwamen we er snel achter dat het hebben van een vaste groep essentieel is. We merkte dat als een soort eenmaal bekend was, dit ook niet meer vergeten werd en in het systeem zat. Het leren werd als leuk ondervonden, net zoals het plukken van zaad! Zaad oogsten is praktisch werk wat je moet zien en doen. Daarnaast ziet een veld met bloemen er ook prachtig uit en was het werken 'tussen de bloemetjes' dan ook een zeer gewilde bezigheid.

Afbeelding 10 en 11: Gerrit samen met twee cliënten de koekoeksbloem aan het oogsten.

Vanuit de Fruitmotor hebben we ingezet op sturing door middel van persoonlijke begeleiding met visuele ondersteuning. Dit jaar in 2022 wordt de persoonlijke begeleiding voor een groter gedeelte overgenomen door medewerkers van de Witte Schuur. De visuele begeleiding is uitgezet door 'oogstkaarten'. Deze kaarten zijn voorzien van duidelijke foto's en beschrijving om het oogsten inzichtelijk te maken. Zie een voorbeeld van de margriet hieronder. Met deze kaarten konden de medewerkers ook zelf aan de slag in het oogstjaar 2021 als wij niet aanwezig waren. Een volledig overzicht van alle oogstkaarten. Ondanks de oogstkaarten bleef pastiche ervaring en werken in het veld wel de beste manier om te leren.

Wrijf zachtjes met je duim over de bloemknoppen heen. Als de zaadjes van de bloem meekomen is het goed en kan de bloem afgeknipt worden.

Ziet de bloem er nog zo mooi uit? Dan hoeft deze nog niet geplukt te worden!

Afbeelding 12: Pictogrammen met aanwijzing of het zaad oogstrijp is

Binnenwerk

Het binnenwerk bestaat uit het zeven en schonen van de zaden. Een leuke klus dat goed te combineren is met het andere werk op de boerderij. Als het zaad namelijk eenmaal te drogen ligt, mag het 3 weken, maar ook 6 weken duren voordat het geschoond wordt. Dit was ideaal aangezien de maanden oktober en november erg rustig zijn. Ook kan dit werk binnen worden gedaan wat weer handig is voor als het regent. Goede begeleiding is belangrijk bij het zeven aangezien het best ingewikkeld kan zijn om de juiste zeef te selecteren. Gelukkig kan er weinig fout gaan als er een krat onder ligt waardoor je het meerdere keren kan proberen. Wederom is er gebruik gemaakt van visuele ondersteuning in de vorm van 'Zeefkaarten'. Ook hier was door duidelijk fotomateriaal geprobeerd om het proces inzichtelijk te maken.

Wel was ook in dit geval de conclusie dat persoonlijke begeleiding, en het dus gewoon samen doen, het beste werkt. Vooral medewerkers van de Witte Schuur die de cliënten begeleiden vonden het lastig om zelf aan de slag te gaan met zeven ondanks de visuele uitleg op de kaarten. Na het zeven worden de zaden opgeslagen in tonnen. Nu begint de volgende stap, namelijk het verpakken in zakjes. We zijn hier bij de witte schuur nog niet aan toegekomen in het eerste jaar.

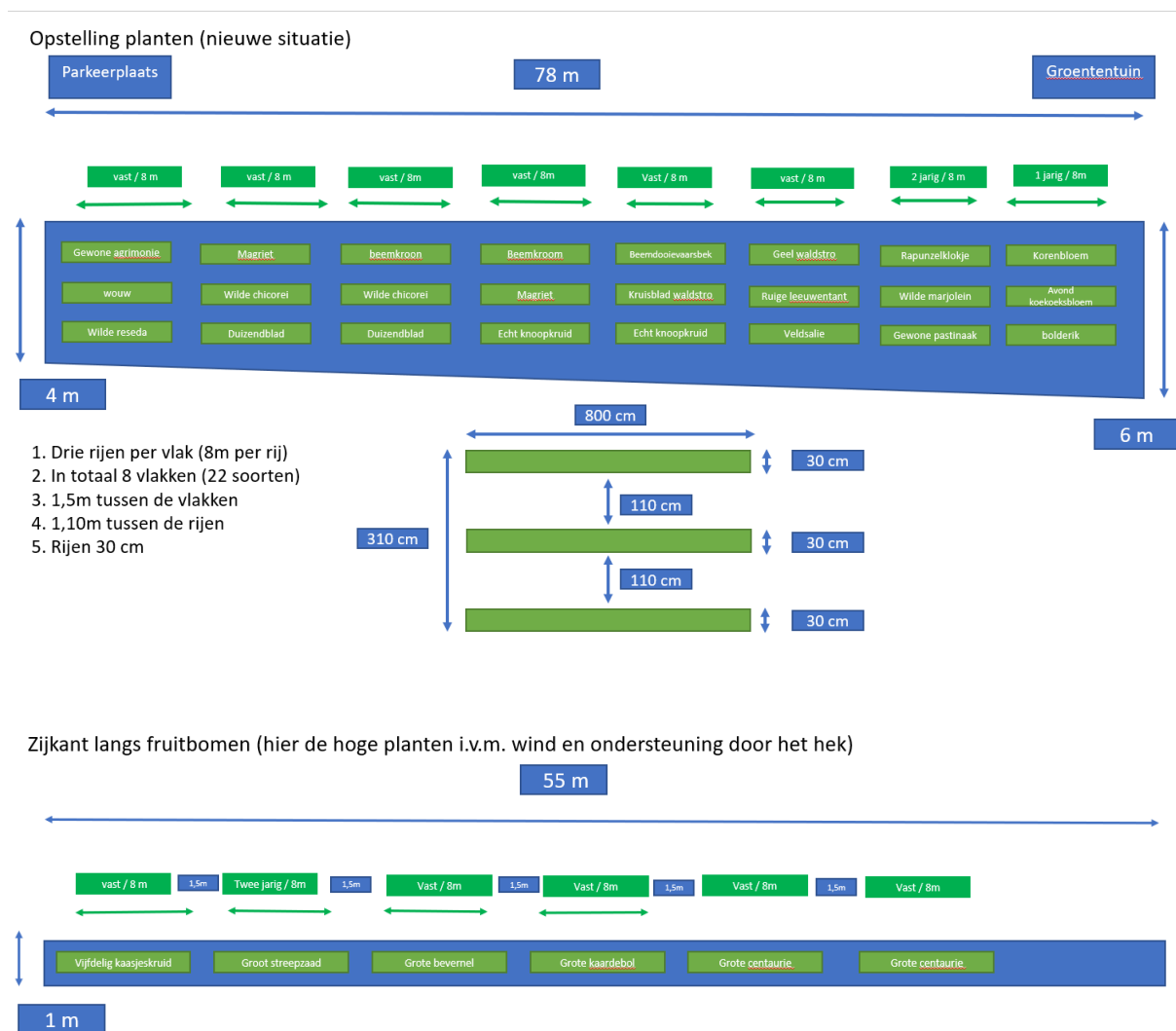
Terugblik werken met zorgcliënten

Het telen van bloemzaad biedt leuk en dankbaar werk in een prachtige omgeving. Het werk is niet heel zwaar en het resultaat is ook direct zichtbaar. Wel vereist het een hoge mate van praktische kennis. Omdat je nu eenmaal met de natuur werkt is een uitleg zonder tastbaar voorbeeld niet handig. Het beste leer je door het 'gewoon te doen'. Dit maakt dus ook dat algemene richtlijnen of instructies lastig zijn. Je moet het voelen en zien! Van belang is dus een goede begeleider die actief wilt leren. Deze begeleider is daarmee ook het beste in staat om de cliënten mee te nemen en op te leiden. Daarnaast is werkverschaffing altijd maatwerk. Hiermee bedoelen we dat het werk afhankelijk is van het individu. Het werk op zichzelf is verder niet zwaar, zeker niet bij de hand-pluk, maar vereist een zekere mate van precisie. Daarom is het handig dat er een vaste groep gecreëerd wordt met cliënten die het leuk vinden. Op deze manier kan er per keer een nieuwe soort uitgelegd worden wat de kennis behapbaar maakt. Zelf zagen we, dat als we een soort uitgelegd hadden dat dit niet meer vergeten werd. Dit komt omdat je de uitleg gelijk aanvult met praktische handelingen. Werken met zorgcliënten betekent een andere focus van de werkzaamheden. Deze verschuift namelijk van efficiëntie of hoeveelheden, naar het verschaffen van leuk en goed werk. Dit betekent dus dat niet altijd alles afkomt, of dat er misschien nog wel veel meer geoogst had kunnen worden. Er zijn namelijk duidelijke kaders van wat wel en niet kan, evenals beschikbare uren. Tegelijkertijd werk je met een natuurlijk product dat niet altijd precies doet wat jij wilt. In de praktijk leidt dit soms tot dilemma's waar rekening mee gehouden moet worden.

Bloemzaad is een natuurlijk product en de rijping is sterk afhankelijk van het weer. Twee zonnige weken in eind augustus kunnen ervoor zorgen dat het zaad ineens af ging rijpen, zodat het geplukt kon worden, omdat het de week erna weer gaat regenen. Echter kan je met zorgcliënten niet ineens even een dagje langer doorgaan, of het weekend even inspringen. Er is dus een spanningsveld tussen werkverschaffing en daadwerkelijke productie. Hierin is het belangrijk om te beseffen dat de cliënten altijd voorgaan en dat dit dus betekent dat niet altijd al het zaad geoogst kan worden. Daarnaast volgen cliënten een duidelijk schema, en hebben ze in de middag (de beste oogsttijd) effectief twee uur om mee te helpen. Dit is in vergelijking tot gangbare werknemers, natuurlijk niet veel. Ook belangrijk om mee rekening te houden is de hitte. Cliënten kunnen simpelweg niet als het 30 graden is in de brandende zon buiten werken tijdens de middag. Bloemzaad telen samen met zorgcliënten vereist dus een ander mate om succes te meten. Dit ligt namelijk niet in het aantal geproduceerde zakjes, of kilogram zaad per m², maar juist in de sterke sociale component, namelijk het verschaffen van leuk en dankbaar werk. Het zeven en schonen van de zaden is eenvoudiger uit te voeren binnen de bestaande kaders omdat het werk is dat zeer flexibel kan worden uitgevoerd. Als het zaad eenmaal te drogen ligt, mag het 3 weken, maar ook 6 weken duren voordat het geschoond wordt. Wij zagen dat dit ideaal was aangezien de maanden oktober en november erg rustig zijn. Ook kan dit werk binnen worden gedaan wat weer handig is voor als het regent. Zo kan het zeven en schonen de gehele winter eenvoudig tussendoor gedaan worden als er even geen klusje is.

Biodiversiteit een streekvoorziening

Nu, na een jaar geleerd te hebben, verleggen wij de focus naar regionale flora. Rivierenland kent, wat een externe expert noemt, 'icoon soorten'. Deze planten komen hier al honderden jaren voor en zijn kenmerkend voor zowel de vegetatie als bodem. We gaan dus een stap verder dan inheems, wat binnen Nederland betekend, naar streekeigen. Hiermee zetten we volledig in op onze wens om een regionale zaadvoorziening te creëren wat ten goede komt aan de insecten voorkomend in Rivierenland. De lijst is samengesteld met de hulp van Gert-Jan Koopman van Heem kwekerij. Gert-Jan heeft vele jaren ervaring met het telen van zaad. De laatste jaren heeft hij zich toegespitst op advies van de soortkeuze, aanleg en onderhoud van wilde bloemen die zichzelf, net zoals in de natuur, kunnen blijven handhaven. Om een mooi mengsel van deze soorten te kunnen samenstellen is ook het aantal zaai-bedden uitgebreid van 18 naar 30 bedden.

Afbeelding 13: blokkenschema nieuwe situatie

Onze droom was om dit sociale model van bloemzaadvermeerdering op meerdere locaties door het Rivierengebied uit te zetten. Wat dacht je bijvoorbeeld van 10 verschillende kleine zaadfabrieken? Vanuit De Fruitmotor zouden wij dan een coördinerende rol op ons nemen en kennis en ondersteuning bieden waar mogelijk. Zeker tijdens de opstartfase! Hiermee kan de regio namelijk zelfvoorzienend worden in streekeigen bloemzaad. Er lijkt ons geen mooiere manier om sociaalecologische doelen met elkaar te verbinden. Deze droom is waarom we de kennis die we opdoen verzamelen, bundelen en delen, zodat we samen met andere aan deze droom kunnen bouwen.

Teelt jaar 2

Nieuwe planten en zaaibedopstelling 2022

Er zijn in totaal 30 bloembedden van 8m². Op die 30 bedden telen wij 24 soorten bloemen. Vijf soorten blijven staan van vorig jaar. Dit jaar komen er nieuwe soorten bij:

Beemdkroon	16 gr
Beemdooievaarsbek	10 gr
Geel Walstro	10 gr
Gewone agrinomie	10 gr
Groot Streepzaad	10 gr
Grote Bevernel	10 gr
Grote Centaurie	16 gr
Rapunzel Klokje	10 gr
Veldsalie	10 gr
Vijfdelig Kaasjeskruid	10 gr
Wilde Marjolein	10 gr
Wilde chichorei	16 gr
Wilde Reseda	10 gr
Wouw	10 gr
Korenbloem	16 gr
grote kaardebol	10 gr
kruisblad walstro	10 gr

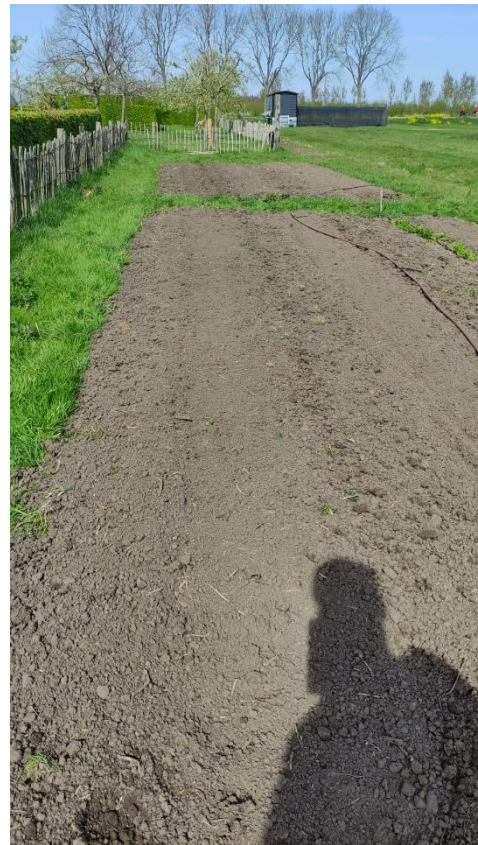
Grondvoorbereiding 2022

- Irrigatie checken
- De aangewezen bedden meerdere malen frezen. (vals zaaibed)
- Looppaden frezen.

Enkele oude meerjarige en eenjarige soorten blijven staan, de rest wordt gefreesd. Beginnen met een vals zaaibed eind maart. Alles wordt gefreesd op zes bedden na. Daarna twee/drie weken wachten, er is in maart minimaal drie keer gefreesd. Irrigatie is opzigelegd tijdens het uitvoeren van de frees werkzaamheden. De werkzaamheden zijn vooral uitgevoerd door zorgpersoneel. Bij het frezen is het nodig om niet te grote klonten grond te hebben, daarom is er meerdere keren overheen gegaan. Dit jaar is er ook een vals zaaibed gemaakt. Dit doe je door te frezen en dan twee/drie weken later nog een keer te frezen. Dit zal schelen in de onkruiddruk. Sommige soorten zijn meerjarige soorten die hoeven niet gefreesd te worden. Deze bedden zijn gemarkeerd met een lint, zodat het zorgboerderij personeel wist welke bedden overgeslagen konden worden. Deze meerjarige soorten kunnen wel vegetatief vermeerderd worden door middel van splitten.

Afbeelding 14 : freeswerk en afzetlint voor meerjarige

Afbeelding 15: resultaat na paar keer frezen. Opgedroogd grond met kleine korrel

Zaaivoorbereiding 2022

- Bordjes maken
- Voorkiemen zaad
- Zaaien

De tussenperiode van frezen en zaaien is er tijd voor voorbereidende werkzaamheden. De werkzaamheden die zou kunnen gebeuren is het maken van foto en naam bordjes. Deze bordjes moeten geplastificeerd worden, anders zullen ze snel onleesbaar worden door de regen. Deze bordjes zijn ook handig voor de voorkiemfase van het zaad. Het maken van een bordje is nodig:

- stuk hout (tip, ga voor een langer stuk hout dan op de foto, de plant groeit er snel overheen.)
- duidelijke afbeelding van de bloem met duidelijke letters van de naam van de bloem.
- plastificeer machine

Als de weeromstandigheden het toe laten (niet te nat) kan er rond de 20e gezaaid worden. De zaden zijn besteld bij Cruydthoeck. Qua hoeveelheid is er één gram per vierkante meter aangehouden. De bloembedden zijn acht vierkanten meter. Wij hebben tien gram besteld, zodat je reserve zaad overhoudt. Dit kan je nodig hebben als een gedeelte niet op komt. **TIP, neem een foto van het zaad, zodat je weet hoe het zaad eruitziet als je gaat oogsten!**

Voordat er gezaaid worden hebben wij op aanraden van Gert-Jan de zaadjes laten voorkiemen. Dit doen wij zodat het zaad met de potgrond een sterke start krijgt. Het voorkiemen hebben wij een dag voor het zaaien gedaan. Voor het voorkiemen heb je nodig:

- plastic emmers waar tien liter potgrond in kan.
- bloemzaad.
- ruimte waar de emmers droog kunnen staan
- tien liter potgrond per soort bloemzaad

Voor het zaaien heb je goede weeromstandigheden nodig, goede weeromstandigheden zijn zon en niet te harde wind. Zaaian kan je het beste met meerderen mensen doen, omdat het nogal wat arbeid verschaft. Wij zijn dit jaar met één Fruitmotor personeelslid, één zorgboerderij werknemer en drie cliënten ongeveer vijf uur bezig geweest met zaaian. Voor het zaaian moeten gleuven getrokken worden. dit gebeurt met de hand en een gleuventrekker. Om een rechte lijn te trekken kan je een lijn spannen van de ene zijde tot de andere zijde. Als er een rechte gleuf ligt kan er rustig het mengsel van zaad en potgrond erin gewreven worden. let op, houd bij een beetje wind het zaad/potgrond dicht bij de grond. Als het zaad goed gemengd is door de potgrond, ontstaat er een grote kans dat het allemaal evenredig opkomt. Deze handeling herhaal je totdat alle emmers gezaaid zijn. Daarna direct de gecontroleerde irrigatie aan zodat de zaadjes goed kunnen hechten met de potgrond.

Afbeelding 16: voorkiemen bloemzaad

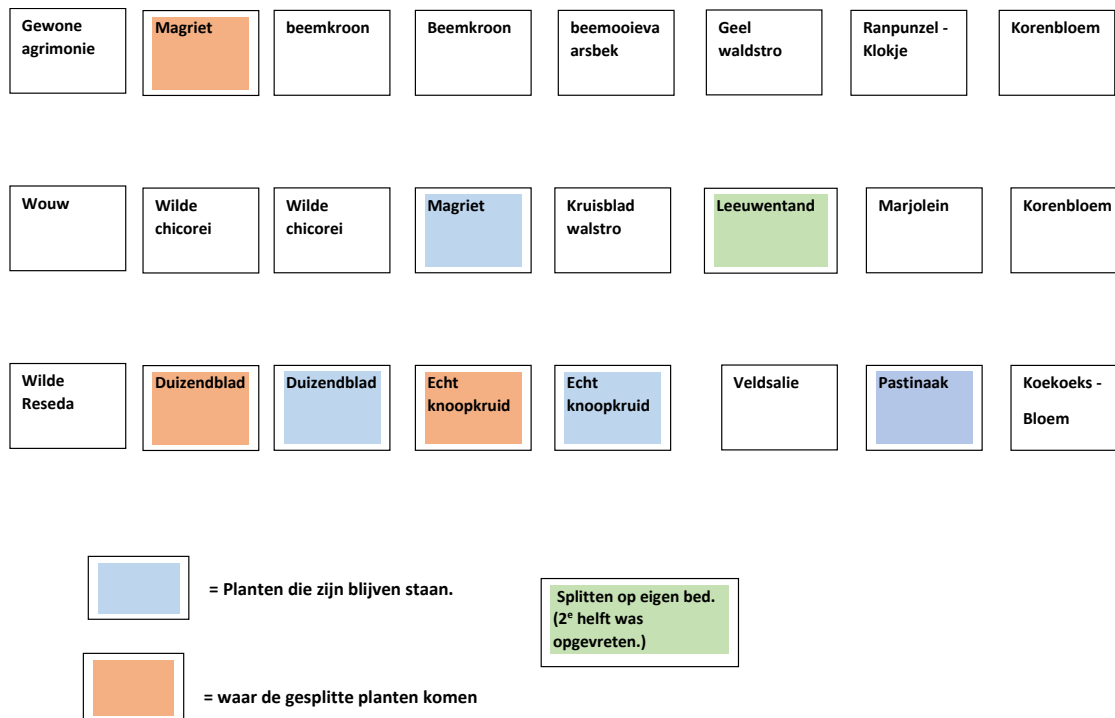

Afbeelding 17 zaaian van bloemzaad

Vaste planten splitsen en onderhoud

- Splitplan maken meerjarige + splitsen
- Monitoren zaad
- Monitoren vochtigheid
- Onkruid weghalen

De meerjarige planten moeten het liefst voor bloeistadium gesplit worden. Hieronder is een splitplan te zien die aangeleverd is door de Fruitmotor aan de zorgboerderij.

Afbeelding 18: splitsplan

STAPPENPLAN

- Splits, deel of scheur **geen** planten die bloeien of volop in knop zitten. Verder kun je vrijwel alle polvormige vaste planten en siergrassen op deze manier een verjongingskuur geven.
- Schep de plant met een spitvork of schep uit de grond. Doe dit zo ruim mogelijk, zodat de kluit intact blijft en de wortels zo min mogelijk beschadigd worden.
- Schud de wortelkluit uit zodat je de wortels en groeipunten goed ziet.
- Deel de kluit met de hand, een snoeischaar of schep vervolgens in twee of meer stukken.
- Verwijder dode wortels, onkruidwortels en -kiemen en het hart van de plant, het oudste deel.

- Plant alleen de stukken terug met duidelijk zichtbare groeipunten of worteluitlopers. Maak voor elke plant een ruim plantgat, vul dit met verse grond en plant de plant even diep als de moederplant. Geef meteen water.
- Geef bij droog weer de eerste drie weken regelmatig water.

Je kan telkens een riek/spade lang een stukje uit spitten. Deze kluit kan dus weer in het nieuwe bed gepoot worden zoals het stappenplan. Zitten er genoeg groeipunten/wortels aan dan kan je de kluit in tweeën scheuren en een mooie rij poten. De oude rij waar je de stukjes uit spit kan gewoon blijven staan. Gelijk water geven en aanhouden met water geven.

Door te weinig cliënten en andere werkzaamheden op de boerderij zijn niet alle meerjarige soorten gesplit. De soorten die gesplit zijn dit jaar:

- Echte knoopkruid gesplitst
- Gewone margriet **niet gesplitst**
- Duizendblad gesplitst
- Ruige leeuwentand **Niet gesplitst**

Gewone pastinaak blijft staan en wordt niet gesplit, door natte periodes is hij ook gaan rotten.

Afbeelding 19: gesplitste knoopkruid

Afbeelding 20: rottende pastinaak

Monitoren kiemplantjes

Tijdens het monitoren is er geconstateerd dat de soorten van vorig jaar opnieuw opkomen op de plek waar zij vorig jaar gezaaid zijn. Hierbij hebben sommige nieuwe soorten op deze plek geen kans om te groeien. Duidelijke leermoment is dat je niet zomaar van soort kan wisselen op dezelfde plek.

Afbeelding 21: Geel walstro is helemaal overgenomen door vogelwikke van vorig jaar

Bijsturen teelt en onderhoud 2022

- Onkruid weghalen
- Bij zaaien
- Oogsten eerste soorten

Mogelijk door het niet alles afvoeren van dode plantenresten en onkruid is de bodem zo voedingsrijk dat de onkruid en grasdruk extra groot is. door drukte en geschikte cliënten te kort is dit ook vrij laat actie in genomen. Leerpunt: onkruid zo veel mogelijk afvoeren, voor zaaien zo arm mogelijke grond.

Afbeelding 22: plant overgenomen door gras

Afbeelding 23: achterin bloemveld is alles verwilderd door onkruiden

Bij het verwijderen onkruid is het volgende nodig:

- Gebruik een app en plattegrond. Weet wat er gezaaid is en gebruik plantnet app om in te schatten welk plantje geen onkruid is. (dit is alleen mogelijk om dit werk door zorgpersoneel te doen)
- Handschoenen mee voor distels en brandnetels!

- Kruiwagen om het af te voeren.

Afbeelding 24: vier cliënten en zorgpersoneel twee uur bezig met onkruid verwijderen

Bijzaaien van soorten

Sommige soorten zijn overwoekerd door onkruid, andere soorten zijn helemaal niet opgekomen. Bij het monitoren zijn voor holletjes en gangen gevoeld. Mogelijk zijn het muizen/woelmuizen. Ook zijn er veel slakken geconstateerd. Het bij zaaien is dezelfde methodiek als het zaaien van het zaad. Er is weer gefreesd, voor gekiemd en op dezelfde manier gezaaid. Voor de soorten die deels zijn bij gezaaid is zonder potgrond gebeurd en uit een zakje een paar zaadjes op de lege plek gezaaid.

Afbeelding 25: veldsalie deels bij zaaien door slakkenvraat

Afbeelding 26: aantal slakken per 10 cm² in één bloembed

Nieuwe opstelling van de Witte Schuur

Doordat soorten niet waren opgekomen hebben we zaden bijbesteld. Ook waren er oude soorten teruggekomen en overwoekerd. Wij hebben sommige soorten laten staan.

Gewone agrimonie	Wilde chicorei	Smalle weegbree	Beemkroon	voederwikk e	Geel waldstro	Ranpunzel - Klokje	Grote centaurie
------------------	----------------	-----------------	-----------	-----------------	------------------	-----------------------	--------------------

Beemooiers vaarsbek	Wilde chicorei	Wilde chicorei	Magriet	Echt Knoopkruid	Leeuwentand	Marjolein	koekkoeksbl oem
------------------------	-------------------	-------------------	---------	--------------------	-------------	-----------	--------------------

Wilde Reseda	Duizendblad	Duizendblad	Echt knoopkruid	Echt knoopkruid	Veldsalie	Pastinaak	Koekoeks - Bloem
-----------------	-------------	-------------	--------------------	--------------------	-----------	-----------	---------------------

Planten die langs de hek staan

Vijfdelig kaasjeskruid	Groot streepzaad	bevernel	Kaardebol
---------------------------	---------------------	----------	-----------

Afbeelding 27: plantschema

Oogsten en zeven 2022

Oogsten eerste soorten

De meerjarige planten staan al in bloei en zelfs sommige soorten kunnen al begin juli geoogst worden. De Leeuwentand en margriet zijn de eerste soorten die geoogst kunnen worden, omdat die er vorig jaar ook al stonden. Deze planten hebben een voorsprong op het gezaaide soorten.

Oogsten zoals vorig jaar met oogstkaart is niet te toepasbaar voor cliënt. Deze oogstkaarten zijn alleen handig geweest voor de zorgbegeleiders. Sommige Cliënten snappen de instructie van de kaart wel, maar zijn het vrij snel daarna weer vergeten. Het vereist een 1 op 1 begeleiding van zorgcliënt en begeleider. Dit geldt ook voor de zeefkaarten.

Afbeelding 28 Oogstrijpe leeuwentand

Evaluatie Zorg

Voor de evaluatie met de zorgkant is er uitgebreid gereflecteerd met mede-eigenaar en zorgbegeleider van De Witte schuur. Elk proces van zaaizaadvermeerdering is tegen het licht aangehouden en bekeken hoe dit verlopen is in samenwerking met zorgcliënten

Grondvoorbereiding

Bij de grondvoorbereiding kunnen cliënten niet helpen. Dit vergt te specialistisch werk met machines. Enkele taak die een cliënt zou kunnen uitvoeren is een irrigatie slang opzij leggen voor het freeswerk.

Zaai Voorbereiding

Dit werk is mogelijk te doen met cliënten, zij kunnen de emmers vasthouden en het potgrond in de emmers doen. Wel is noodzakelijk dat verschillende zaad niet door elkaar gehaald wordt. Het meeste werk is voor de zorgbegeleider. Bij het zaaien worden er sleuven getrokken en rustig het potgrond/zaai mengsel in de sleuf gewreven. Hierbij kan alleen cliënten van hoog niveau van nut zijn.

Onkruid/onderhoud werkzaamheden

Tussen de paden wordt gefreesd door een zorgbegeleider. Het onkruid tussen de bloemen wordt gedaan in kleine groepjes met zorgbegeleider. De groepjes waren verschillend tussen de één en drie cliënten. De Cliënten vinden het lastig om onkruid met plant te onderscheiden. Bij echte kenmerkende onkruiden zoals; brandnetel en distel werkt het wel. Als oplossing voor de andere onkruiden heeft de zorgbegeleider een herkenning app, waarbij ze de planten herkent en dan kan aanwijzen welke soort kan blijven staan.

Oogsten 2021

Cliënten van het hoogste niveau lukt het om de “makkelijke” soorten te laten oogsten zonder 100 % toezicht erop. Met makkelijke soorten wordt er bedoeld de Bolderik, koekoeksbloem en Leeuwentand. De Cliënten hadden vrij weinig aan de oogstkaarten. Zij doen vooral wat de zorgbegeleider vertelt wat zij moeten doen en gaan niet zelfstandig aan de slag met een kaart. De oogstkaarten zijn wel handig voor de begeleider. Bij enkele soorten bloemen werden met stengel en al geoogste en vervolgens op een zeil in de kast gelegd., dat werkte nogal slordig.

Zeven 2021

Dit proces was het beste proces van het project. Het zeefwerk kan gedaan worden door cliënten van lagere niveaus. Sommige soorten waren wel lastig te zeven zoals muskuskaasjes kruid, maar daar moet wel iets op te verzinnen zijn. Het zeven door middel van een matteklopper op de stengels slaan werkte niet heel effectief. Dit veroorzaakte veel rommel doordat er doorheen gelopen werd en ergonomisch niet verantwoord, omdat de client de hele tijd gebogen staat.

Evaluatie teeltjaar 2022

Deze evaluatie is geschreven aan de hand van bevindingen na de excursie van de Cruydhoeck in combinatie met de bevindingen op het bloemenveld bij De Witte Schuur. De bevindingen zullen per teeltproces worden weergegeven.

Grondbewerking

Voor het bewerken van de grond vereist meer dan alleen frezen. Het eerste jaar was vooral gras omzetten in grond. In het tweede jaar was dit al anders. De oude bloemsoorten/zaden zaten nog in de grond. We hebben ervan geleerd dat je niet zomaar een andere soort bloem kan telen en dat daar specifieke handelingen voor nodig zijn. Wat de Cruydhoeck doet is alles afvoeren. Een paar weken braak laten liggen en daarna echt niet dieper dan 5 cm frezen. Ook zorgen zij ervoor dat de grond zo egaal mogelijk is.

Vanuit bedrijfsmatig perspectief is het handig om grond te bewerken met de machines die er waren op de zorgboerderij. Dit was een frees die precies tussen de bloembedden paste. Bij de Cruydhoeck worden er meerdere machines gebruikt om zo een beter optimaal grondvlak te krijgen (zie foto hieronder). Belangrijkste punt wat we geleerd hebben is dat we vooral de grond niet te diep moeten verstoren. Als we dus gaan frezen dan niet dieper dan 5 cm.

Als we willen opschalen hebben we machines nodig die de grond optimaal kunnen voorbereiden. Die machines zijn niet altijd beschikbaar op de locatie. Bij een goed meerjarig plan kunnen we zelf de machines aanschaffen en die gebruiken op alle locaties of we huren een loonwerker in. De eigenaar van de grond kan het ook zelf doen, maar dat moet toevallig het juiste materiaal en kennis beschikbaar zijn.

Zaaibewerking

Voor het zaaien hebben wij het eerste en het tweede jaar op dezelfde manier gedaan. Elk zaadsoort in een emmer met potgrond en ongeveer 24 uur laten voorkiemen. Voor het eerste jaar ging het goed. Bij het tweede jaar ging het toch wat minder goed als het eerste jaar. Ondanks het vals zaaibed en vele frezen is er een enorme onkruiddruk ontstaan. door het snel opkomende onkruid was het onmogelijk nog het kiemplantje te herkennen. Pas na weken waren bij sommige soorten een herkenbaar beeld. Dit is erg lastig voor zorgpersoneel en was het onkruid verwijderen geen mogelijkheid.

De hoge onkruiddruk tussen de kiemplantjes levert veel specialistisch werk op. Dit werk wil je juist niet, omdat die uren ook betaald moeten worden. Het liefst wil je makkelijk onderhoud werk voor cliënten. Na het bezoek bij Cruydhoeck zagen we een mogelijke oplossingen om deze uitdaging aan te pakken.

Bij het direct zaaien kan je bij zware kleigronden de toplaag wat versralen met zand. Een andere optie is eerste in een zaaitray te ontkiemen. Elk bloemsoort heeft weer een andere kiemfase en heeft een daarvoor de bijbehorende zaai instructie. Door het zaad te zaaien in tray met zaaigrond. Zaaigrond is schone potgrond: zand verhouding (2:1). Als je de kiemplantjes daarna poot in het bewerkte land, dan is de start veel makkelijker te controleren en later ook te onderhouden. Vereiste is wel dat je een droge ruimte nodig hebt met een mengtafel waarop de kiemzaadbakken kunnen staan.

Schone potgrond is vereist omdat er in potgrond nog onkruidzaden kunnen zitten. Dit kan deels de oorzaak zijn van het vele onkruid in jaar twee van de teelt. Door deze techniek toe te passen is er minder arbeid nodig om een kwalitatieve bloemenstrook te telen. Het onkruid in de looppaden zouden door de cliënten wel weggehaald kunnen worden. Mogelijk kan dit ook met een rolschoffel, die ze ook bij de Cruydhoeck gebruiken.

Afbeelding 29: kiemplantjes gezaaid in tray

Afbeelding 30: kiemplantjes overzichtelijk in een rij geplant.

Oogsten/schonen soorten

Het oogsten van de soorten gaat bij de Cruydhoeck veelal machinaal. Dit is voor ons project niet mogelijk, omdat het hoge investeringskosten zijn voor te kleine oppervlaktes. Voor dit jaar wordt er een oogst/zeef tafel gemaakt waar cliënten aan kunnen zitten om de stengels met het zaadje te onderscheiden. Dit werk is makkelijker en daardoor zouden meer cliënten dit kunnen doen.

Afbeelding 31: Oogstmachine Cruydhoeck Bron: Cruydhoeck.nl

Een nadeel van machinaal oogsten is dat er ook andere planten/onkruiden mee geoogst worden die je juist niet erin wilt. Deze worden van de Cruydhoeck er weer uit gehaald dat gebeurt bij het schonen van de zaden. Ook hier zijn weer dure machines voor nodig. Met ons project willen wij het juist met de hand laten doen, zodat er niet geschoond hoeft te worden. Een nadeel bij het oogsten met zorg cliënten is dat het erg specialistisch werk is om te zien wat oogstrijp is en wat niet oogstrijp. Ondanks het oogstboekje met de duidelijke plaatjes vereist het veel inspanning van de cliënten en begeleiders om sommige bloemen te oogsten. Dit geldt niet voor alle bloemen. Een oplossing zou kunnen zijn om op een bepaald moment grofweg alles te oogsten en later te gaan filteren of zelfs de oogst laten schonen bij Cruydhoeck.

Ook bij het zeven van de soorten is het bij sommige soorten lastig hierbij ook het idee om de meest lastige soorten grofweg te zeven en als het vereist is dan het verdere opschoon werk uit te besteden. Wel met de gedachte tot hoever je de kwaliteit wil hebben en of de kwaliteit al niet goed genoeg is voor het concept "zorg voor bloemen".

Bewaring

Na enkele weken drogen in een krat met droogpapier gaan de zaden in tonnetjes, deze werden goedgekeurd door de Cruydhoeck. Zelf gebruiken zij kantoenen zakken. Deze zijn goedkoper in aanschaf en zien er ook nog eens representatiever en direct verkoopbaar uit (zie afbeelding 31).

Afbeelding 31: zakken bloemzaad hangend te drogen

Bewaring van zaad kan voor het eerste jaar in een ruimte met 20 graden en luchtvochtigheid van 40%. na een jaar moeten de zaden kouder opgeslagen worden.

Doorkijk naar 2023

In het vorige hoofdstuk is hier al over gesproken hieronder nogmaals puntsgewijs neergezet:

- Grondbewerking niet dieper van 5cm frezen en egaliseren
- Zaaibewerking: Specifiek per soort voorkiemen in tray, duidelijke lijn zaaien. Gebruik van schone potgrond.
- Oogst en schonen: makkelijk oogstbare soorten aanhouden met oogstboek, andere soorten grofweg oogsten en daarna filteren.
- Gebruik maken van een oogst/zeftafel zodat meer cliënten van lager niveau eraan kunnen werken.
- Verpakken: is nog niet gebeurd

Bijlagen

Bijlage 1: Bloemsoorten 2021

Soorten 2021	Prijs per gram
Vicia cracca (vogelwikke)	2,48
Leontodon hispidus (ruige leeuwentand)	2,29
Tragopogon pratensis pratensis (gele morgenster)	1,98
Ranunculus acris (scherpe boterbloem)	1,3
Centaurea jacea (echt knoopkruid)	1,04
Prunella vulgaris (brunel)	0,89
echte kamille (Matricaria chamomilla)	0,85
Barbarea vulgaris (barbarakruid)	0,82
Silene latifolia alba (avondkoekoeksbloem)	0,82
Pastinaca sativa (pasitnaak)	0,82
Leucanthemum vulgare (margriet)	0,82
Achillea millefolium (gewoon duizendblad)	0,82
Plantago lanceolata (smalle weegbree)	0,82
Daucus carota (peen)	0,82
Trifolium pratense (rode klaver)	0,82
Gele ganzenbloem (Glebionis segetum)	0,82
echte kamille (Matricaria chamomilla)	0,85
Wilde chicorei (Cichorium intybus)	0,82

Bijlage 2: Bloemsoorten 2022

Icoonsoorten voor het rivierengebied				
	prijzen Cruydhoeck (per gram)	1 gram	1000 gram	
1	Beemdkroon	€ 2,56	€ 0,85	vast
2	Beemdooeivaarsbek	€ 3,83	€ 1,98	vast
3	Geel Walstro	€ 0,98	€ 0,33	vast
4	Gewone agronomie	€ 0,82	€ 0,20	vast
5	Groot Streepzaad	€ 1,43	€ 0,48	tweejarig
6	Grote Bevernel	€ 1,49	€ 0,43	vast
7	Grote Centaurie	€ 2,25	€ 0,75	vast
8	Karwij	€ 0,82	€ 0,08	tweejarig
9	Kruisblad Walstro	€ 2,10	€ 0,70	vast
10	Rapunzel Klokje	€ 7,35	€ 2,45	tweejarig
11	Veldsalie	€ 0,88	€ 0,29	vast
12	Vijfdelig Kaasjeskruid	€ 1,34	€ 0,45	vaste
13	Wilde Marjolein	€ 1,78	€ 0,59	vaste
14	Wilde Reseda	€ 2,15	€ 0,55	vast
15	Wouw	€ 0,94	€ 0,31	tweejarig
Algemene soorten voor het rivierengebied				
16	Bolderik	€ 0,82	€ 0,04	éénjarig
17	Duizendblad	€ 0,80	€ 0,20	vast
18	Gewone Margriet	€ 0,82	€ 0,13	vast
19	Grote Kaardenbol	€ 0,82	€ 0,23	tweejarig
20	Knoopkruid	€ 1,04	€ 0,35	vast
21	Korenbloem	€ 0,82	€ 0,09	éénjarig
22	Pastinaak	€ 0,80	€ 0,20	tweejarig
23	Ruige Leeuwentand	€ 2,29	€ 0,76	vast
24	Wilde Cichorei	€ 0,82	€ 0,13	tweejarig
25	Avondkoekoeksbloem	€ 0,82	€ 0,20	éénjarig

Bijlage 3 Aantekeningen voor teeltseizoen 2022 (Gerrit de Keijzer)

Aanwijzingen en advies zaaien

- De zaden van deze koudekiemer moeten eerst vocht op kunnen nemen in een warme periode (2 tot 5 weken). Daarna doorbreekt een periode van kou (tussen +5 tot -5°C) de kiemrust. Hoe lang zo'n periode moet zijn, is per soort verschillend. Temperaturen lager dan -5°C verlengen de periode, omdat dan het proces stil staat. De natuurlijke winteromstandigheden zijn meestal het meest effectief voor het doorbreken van de kiemrustperiode.
- Deze soorten hebben minimaal vijf weken nodig boven de 20°C, waarbij het zaaisel gelijkmatig vochtig moet blijven. In de koele periode daarna (+5 tot -5°C) vindt kieming plaats. Als de periode van warmte te kort is geweest, kiemt het zaad niet in de koude periode, maar blijft het een jaar in rust.
- Deze soort kiemt het beste als de zaden zo vers mogelijk worden gezaaid, bij voorkeur direct na de oogst. Mogelijk zal de kieming anders toch pas in het voorjaar gebeuren.
- Deze planten hebben zeer fijn zaad en voor een gelijkmatige verdeling is het handig het zaad te mengen met bijvoorbeeld fijn zand. Het zaad niet bedekken, hooguit licht aandrukken.
- Dit zaad kiemt snel als het gelijkmatig vochtig blijft (niet te nat!) bij een temperatuur van 20°C. Zaad licht afdekken (nooit dikker dan de zaaddikte) en de fijnste zaden niet afdekken en alleen licht aandrukken en voorzichtig nat maken met bijvoorbeeld een plantenspuit of gieter.
- Deze zaden vergen veel geduld, want ze hebben veel tijd nodig om te kiemen. Minimaal één en soms meerdere jaren. Bij grotere partijen is het soms handig te stratificeren, waarbij de zaden in het najaar in vochtig zand worden gezet om de harde zaadhuid zachter te maken. Schep de zaden met het zand regelmatig om. Als de zaden in het voorjaar activiteit beginnen te vertonen kunnen ze samen met het zand gezaaid worden.
- De zaden van deze warmtekiemer niet dieper zaaien dan de zaaddikte. Kieming gebeurt bij dagtemperatuur van ongeveer 20°C.
- De zaden kiemen onregelmatig en vaak over een lange periode. Bij slechte kieming kan een periode van kou (onder 5°C) ervoor zorgen dat de zaden alsnog kiemen. Dit is een soort waarbij geduld vereist is en waarvan het zaaisel zeker niet te vroeg moet worden weggedaan.
- Doorgaans kiemen deze zaden snel. Indien er na 2-4 weken geen kieming heeft plaatsgevonden, kan een koude periode de kiemrust alsnog opheffen.
- Deze zaden met een sterke zaadhuid hebben tijd en verwerking nodig om vocht op te kunnen nemen en te kiemen. Voorzichtig schuren van de zaden zodat de zaadhuid iets beschadigt, kan het kiemen bespoedigen. In de natuur gebeurt dit vaak door (scherp)zand dat de zaadhuid verzwakt. Dit kan door de zaden voorzichtig heen en weer te wrijven tussen schuurpapier, of door het te mengen met wat scherp zand en zowat te wrijven. Voor het zaaien één of twee dagen weken in water of zeer natte grond wil bij sommige soorten ook goed helpen.
- Het zaad van deze warmtekiemer kiemt meestal snel. Een enkele keer laat de kieming wat langer op zich wachten en kan wat onregelmatig plaatsvinden. Het zaaisel gelijkmatig vochtig houden

soort	zaai advies
Grote centaurie	11
avondkoekoeksbloem	11
ranpunzelklokje	11
marjolein	5
pastinaak	8
geel walstro	11
ruige leeuwentand	8
veldsalie	11
kruisblad walstro	?
echt knoopkruid	11
beemkroon	8
magriet	5
smalle weegbree	9
wilde chicorei	11
duizendblad	5
gewone agrimonie	9, 10
beemooiersvaarsbek	8, 10
wilde reseda	9
vijfdelig kaasjeskruid	8
groot streepzaad	8
grote bevernel	8
grote kaardebol	11
vogelwikke	8

(niet te nat!) bij een temperatuur van 20°C. Zaad licht afdekken (nooit dikker dan de zaaddikte) en de fijnste zaden niet afdekken en alleen licht aandrukken en voorzichtig nat maken met bijvoorbeeld een plantenspuit of gieter.

12. Het zaad van deze waterplant kan onder water worden gezaaid. Dit kan ter plaatse of in een bak gevuld met voedselrijk slib, met een laagje water erboven, bewaard op redelijk hoge temperatuur, boven de 22°C. Houd deze soort circa 2-4 weken zo warm en geef vervolgens 4-6 weken koude van 0°C of kouder. Daarna weer langzaam warmer laten worden. Bij buiten zaaien komt het bovenstaande neer op zaaien in de warmste periode aan het einde van de zomer en herfst, waarna het afkoelt gedurende de winter en kan kiemen in het volgende voorjaar.

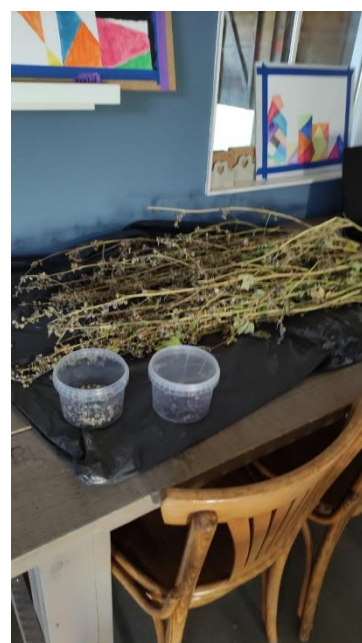
Oogsten in augustus bij De witte schuur.

Begin augustus zijn de soorten Margriet, Leeuwentand, koekoeksbloem, Wilde Pastinaak en Muskuskaasjeskruid geogst. Dit is nog in kleine hoeveelheden gegaan met één begeleider en één en soms twee cliënten. De soorten worden weer gedroogd in kratten en droogpapier. Op de kratten zit een sticker dat aanduidt welk soort er geogst is. De geogste soorten worden gescheiden gehouden van de oogst 2021.

Sociale aspecten

Er is relatief niet veel (of niet altijd) werk verricht in het bloemenveld door de medewerkers/cliënt met een afstand tot de arbeidsmarkt door de volgende redenen: Het is te heet voor de Cliënten, de begeleiders/cliënten zijn op vakantie. De groepen cliënten worden anders samengesteld waardoor het werk te moeilijk is om even zomaar te doen. In 2022 is vooral gekeken naar hoe je het "oogst" werk makkelijker kan maken voor de cliënt. Dit jaar zijn de muskuskaasje kruid stengels afgeknipt en daarvan worden de zaadjes afgehaald door de cliënt. Deze werkzaamheid is door meerdere cliënten te doen. Daarbij wordt werken met wilde pastinaak streng afgeraden! Hier komen brandblaren op de huid van als iemand in contact komt. Als je huid vochtig is en je staat op zonnige dagen te lang naast de plant dan zorgt de combinatie van furocoumarine, uv licht en vochtig zweet voor tweedegraadsbrandwonden.

Oogsten eind augustus 2022

In de ochtend als de dauw nog op de bloemen staat heb ik onkruid weggehaald. Er waren op sommige plekken veel onkruid. Oorzaak kan zijn dat daar de grond vaker is gefreesd met daarbij al onkruid en daardoor de bodem nog voedingsrijker is geworden. Ook waren er verschillende soorten onkruid op plekken. Vooral achter in het veld groeide perzikkruid vol op. Perzikkruid is vooral op erge vochtige plekken. Ook was daar veel ganzenvoet te zien. Door de vele aanwezigheid van ganzenvoet, leek het erop dat vooral de vogels daarin zaten en niet in de vogelwikke en muskuskaasjeskruid. Er is dus alleen onkruid weggehaald als dit storend was voor de bloemen die wij kweken.

Augustus 2022 is een hele warme maand. Ondanks de dag 30 graden zou worden waren de bloemen niet droog voor 09:30. Dan pas is het mogelijk om te gaan oogsten. Doordat er lang gewacht is met oogsten waren sommige soorten helemaal rijp of net te rijp. De soorten die als eerst geoogst zijn:

- Vogelwikke (Elektrische heggenschaar en big bag)
- Echt knoopkruid (Elektrische heggenschaar en big bag)
- Duizendblad (Elektrische heggenschaar en big bag)
- Muskuskaasjeskruid (stengels geknipt)

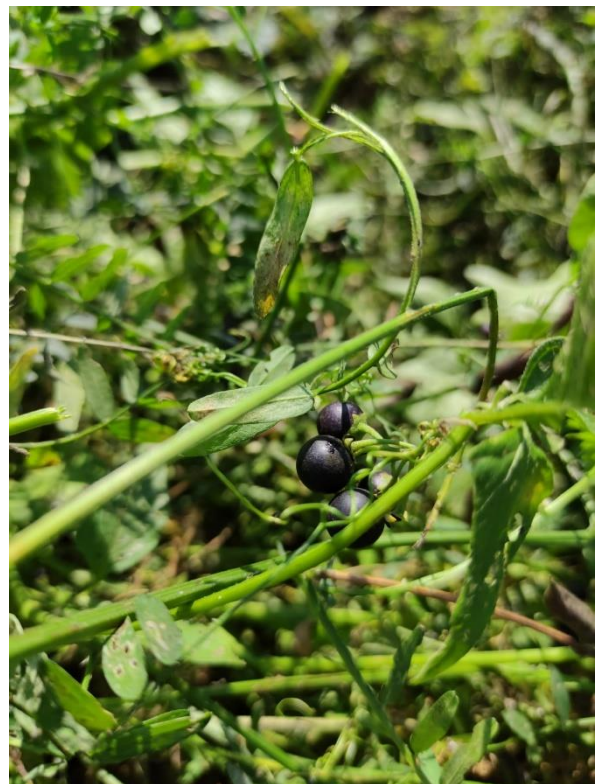
Werkzaamheden eind augustus

De volgende soorten die geoogst zijn en op het kleed in de kas liggen zijn:

- Vogelwikke
- Echt knoopkruid
- Duizendblad
- Muskuskaasjeskruid

Deze soorten moeten elke dag even omgeschud worden, zodat het niet gaat broeien en vervolgens schimmelen. Let op tussen de hopen bloemtakken kan nog een distel, brandnetel of Nachtschade bes tegenkomen. Omschudden graag met riek of handschoenen. Voor de nachtschade bes is vooral belangrijk dat deze niet gegeten wordt!

Alle delen van de Nachtschade plant kunnen giftig zijn en bevatten tot 0,524% droog gewicht aan glycoalkaloïden, waaronder solanine. Het vergif is het hoogst geconcentreerd in de onrijpe groene bessen, maar komt ook voor in rijpe bessen. Solanine in zwarte nachtschade kan zeer giftig zijn en mogelijk dodelijk.

De volgende soorten kunnen geoogst worden met een heggenschaar:

- De laatste vogelwikke (rijpe plekken)
- Echt knooppkruid
- Duizendblad
- Smalle weegbree

De volgende soorten kunnen geknipt/geplukt worden:

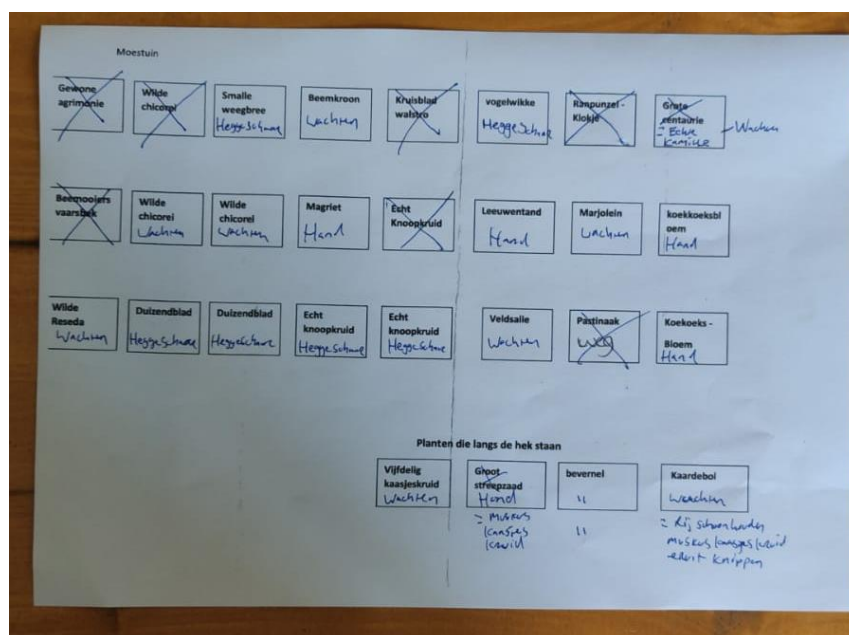
- Koekoeksbloem
- Leeuwentand
- Margriet
- Muskuskaasjeskruid

De volgende soorten wordt komende week op rijpheid in de gaten gehouden:

- Echte kamille
- Veldsalie
- Beemkroon
- Wilde chicorei
- Wilde reseda
- Vijfdelig kassjeskruid

De soorten die overwoekerd zijn of pas volgend jaar komen:

- Bevernel (deels overwoekerd en komt volgend jaar)
- Grote kaardenbol (komt volgend jaar)
- Ranpunzelklokje (overwoekerd)
- Kruisblad walstro (overwoekerd)
- Gewone agrimonie (overwoekerd)
- Beemooiersvaarsbek (overwoekerd)

Oogsten begin september 2022

Begin van de maand is er weer flink geoogst. De soorten die geoogst zijn:

- Vogelwikke (Elektrische heggenschaar en big bag)
- Echt knoopkruid (Elektrische heggenschaar en big bag)
- Duizendblad (Elektrische heggenschaar en big bag)
- Muskuskaasjeskruid (stengels geknipt)
- Leeuwentand (hand)
- Veldsalie (stengels geknipt)
- Vijfdelig kaasjeskruid (hand)

Tijdens de oogsten liepen we tegen een aantal zaken aan:

- Plukmateriaal/veiligheid
- Hoeveelheden
- Weeromstandigheden

Uitdagingen tijdens het oogsten begin september

Plukmateriaal/veiligheid

Nu na een tijd gewerkt te hebben met zaden plukken en met verschillende cliënten is het manier van plukken niet heel erg ergonomisch. Het velen bukken en knippen bevordert niet de werktempo. En het werktempo lag al niet zo hoog. De cliënten die last van zijn/haar rug ervaren zullen er ook steeds minder zin in hebben. Hiervoor is misschien de oplossing om er een krukje neer te zetten.

Plukken met de hand gaat gepaard met een vuilniszak. Deze vuilniszak is voor sommige cliënten moeilijk vast te houden. De wind werkt ook soms tegen en het geoogste zaad gaat moeilijk in de zak. Hierop hebben we een oplossing gevonden. We hebben als proef één vuilniszakriem met handvat aangeschaft. Door de ze riem blijft de zak open en kan een lager niveau client meedoen met oogsten, zijn werk is dan bij de andere client staan en de vuilniszakriem vasthouden. (zie foto hieronder).

Oogsten/zeven eind september

Eind van de maand is er minder geoogst :

- Koekoeksbloem (hand)
- Muskuskaasjeskruid (heggenschaar)

Eind van de maand is het volgende gezeefd:

- Bolderik 2021
- Vogelwikke

Tijdens de oogsten liepen we tegen een aantal zaken aan:

- Het weer
- Ziekte
- kiemproef
- Zeefmogelijkheden

Uitdagingen tijdens het oogsten eind september

Het weer

Het weer zat niet mee eind september, het was erg nat en het waaide ook soms. Sommige soorten hebben wij amper de kans gehad om te oogsten. Een voorbeeld hiervan is de beemdkroon die nu in bloei staat, maar als de zaden rijp worden, dan waait het vrij snel weg (zie foto's).

Ziekte

Sommige planten kleuren geel, we hebben hier over de wilde chicorei en vooral de grote bevernel (zie foto).

Proef en voorkiemen

Wij zijn begonnen met het voorkiemen van de

bloemzaden in het najaar, om plant in het voorjaar te onder worteldoek een snelle start te geven. Hierdoor kan kan tevens worden geteeld zonder hoge onkruiddruk, een duidelijk voordeel voor de client en begeleider.

Het wordt ik kleine hoeveelheden met schone potgrond een kiemproef opgezet. Voor deze proef houd korte lijnen met Cruydhoeck specifieke kiem instructies.

Latijnse naam	Naam
<i>Achillea millefolium</i>	Duizendblad
<i>Agrimonia eupatoria</i>	Gewone agrimonie
<i>Campanula rapunculus</i>	Rapunzelklokje
<i>Centaurea jacea</i>	Knoopkruid
<i>Centaurea scabiosa</i>	Grote centaurie
<i>Cichorium intybus</i>	Wilde cichorei
<i>Cruciata laevipes</i>	Kruisbladwalstro
<i>Geranium pratense</i>	Beemdooievaarsbek
<i>Knautia arvensis</i>	Beemdkroon
<i>Leontodon hispidus</i>	Ruige leeuwentand
<i>Leucanthemum vulgare</i>	Gewone margriet
<i>Origanum vulgare</i>	Wilde marjolein
<i>Pastinaca sativa subsp. s</i>	Pastinaak
<i>Pimpinella major</i>	Grote bevernel
<i>Plantago lanceolata</i>	Smalle weegbree
<i>Prunella vulgaris</i>	Gewone brunel
<i>Salvia pratensis</i>	Veldsalie
<i>Silene dioica</i>	Dagkoekoeksbloem
<i>Trifolium pratense</i>	Rode klaver
<i>Vicia cracca</i>	Vogelwikke

als

ik

voor

Voor documentatie van de kiemproef wordt Excel gebruikt, hetzelfde logboek als voor de planten. Ik gebruik de soorten uit de zaaiadvies van de Cruydhoeck, voor tijdelijke mengsel. Zie foto.

Zeefmogelijkheden

De eerste soorten worden gezeefd en gekeken hoe dat het efficiënts loop. Zo zijn we achter gekomen dat voor de vogelwikke het zeefproces wat stappen nodig hebt. We hebben de vogelwikke door een paar maten zeven gehaald en daarna het gruis weg proberen te blazen met een föhn. Zo bleef het zaad over (zie foto's).

Oogsten en zeven Oktober

- Laatste soorten oogsten
- Zeven
- Verpakken
- Blick op de zorg (gesprekken Sanneke)

Laatste soorten oogsten (foto van plattegrond erbij)

De laatste soorten die wij ondanks het natte weer nog proberen te oogsten zijn de Beemdkroon, gele kamille, wilde chichorei, wilde marjolein, vijfdelig kaasjeskruid.

Op een gegeven moment stoppen wij met oogsten, omdat het te vochtig wordt en zaden niet meer kunnen afrijpen en drogen. We hebben wel een droogwand, dus drogen is vaak niet zo'n probleem, maar als het kouder en vochtiger wordt kunnen we het land niet meer goed op en ook wordt de kwaliteit van het zaad minder.